

4. Арсеньев В. Д., Заблоцкий В. Г. Использование специальных знаний при установлении фактических обстоятельств уголовного дела: учеб. пособ. Красноярск: Красноярский ун-т, 1986. 152 с.

5. Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве (методологические вопросы) Киев: Высш. шк., 1980. 160 с.

6. Пошюнас П. Применение бухгалтерских познаний при расследовании и предупреждении пре ступлений. Вильнюс, 1977. С. 10.

7. Шаповалова Г.М. Классификация «электронных документов», допускаемых в качестве доказательств по уголовным делам. URL: http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pravo/11_114292.doc.htm. (Дата звернення 10.11.2020).

Ковбаса Володимир Миколайович,
кандидат юридичних наук,
перший проректор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ОГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО НЕЗАКОННІ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Швидке розслідування злочинів певною мірою залежить від організації роботи СОГ з огляду місця події. Огляд у справах про незаконні заволодіння транспортними засобами (далі – ТЗ) дозволяє слідчому безпосередньо сприймати місце події, об'єкти з метою виявлення слідів злочину та з'ясувати обставини події, що має значення для провадження; скласти уявлення про механізм злочину і особу злочинця; встановити причини й умови, що сприяли викраденню ТЗ; висунути слідчі версії та правильно визначити напрями розслідування.

На підставі аналізу поглядів учених, опитування працівників слідчих підрозділів та вивчення матеріалів кримінальних проваджень можна зробити висновок, що до основних завдань слідчого огляду можна віднести:

- вивчення, з'ясування та фіксація обстановки викрадення ТЗ й інших обставин, що мають значення для кримінального провадження;
- відновлення картини злочинної події;
- встановлення механізму викрадення ТЗ;
- виявлення, фіксація, вилучення, дослідження й оцінка слідів злочину та інших речових доказів, що мають значення для кримінального провадження;
- встановлення, виявлення та затримання особи, яка учинила злочин;
- з'ясування особи потерпілого та очевидців викрадення ТЗ;
- встановлення мотивів злочину;
- встановлення кількості злочинців, часу перебування на місці злочину, способу прибуття та зникнення з місця події;

- виявлення обставин, що сприяли або перешкоджали викраденню ТЗ;
- виявлення (встановлення) негативних обставин;
- отримання необхідної (доказової) інформації для висунення слідчих версій стосовно події злочину, механізму злочину та його учасників;
- одержання вихідних даних для організації подальших слідчих (розшукових) дій щодо розшуку й затримання злочинців за «гарячими слідами», виявлення викраденого майна;
- перевірка відомостей, що отримані оперативним шляхом, та ін.

При розслідуванні незаконних заволодінь ТЗ слід розрізняти поняття «місце події» і «місце злочину». Так, місцем злочину є певна ділянка місцевості, в межах якої був учинений злочин та виявлені сліди злочинної діяльності. Однак, як свідчить слідча практика, сліди злочину можуть бути виявлені і в інших місцях (поза місцем злочину). Тому за одним злочинном може бути декілька місць подій (наприклад, місця залишення ТЗ, керування злочинною діяльністю ОЗГ, засідок або спостереження за потерпілим чи ТЗ, очікування завершення кримінальної операції злочинної діяльності групи, приховання або знищення слідів злочину, сліди впливу лідера на хід кримінальної операції).

Виходячи з цього, слід більш конкретно уточнити межі огляду місць незаконних заволодінь ТЗ, які повинні охоплювати:

- а) місце незаконного заволодіння ТЗ: місце стоянки ТЗ; шляхи підходу злочинців до предмету посягання; засідка, де злочинці спостерігали за ТЗ та діями водія; шляхи виїзду ТЗ з місця стоянки; інші приміщення чи ділянки місцевості, котрі можуть слугувати носіями слідів незаконного заволодіння ТЗ;
- б) місце виявлення ТЗ: безпосереднє місце знаходження предмету посягання; шляхи його прибуття; маршрут відходу злочинців з місця злочину; інші ділянки місцевості, на яких можуть міститися сліди злочину.

Втім, проведений аналіз кримінальних проваджень показав, що слідчі при огляді місця незаконного заволодіння ТЗ обмежують місцевість: у 8 % випадків територією гаражу чи приміщення з якого зник ТЗ або безпосереднім місцем стоянки; 88 % – ділянкою на якій видно сліди незаконного заволодіння ТЗ; 4% – слідчими встановлювалися інші межі, як правило, це було пов'язано з нестандартними умовами здійснення викрадення ТЗ.

Тактика огляду місць незаконних заволодінь ТЗ має певні особливості, що залежать від конкретної слідчої ситуації, або від того, що оглядається: місце учинення злочину чи місце події. Так, організатори злочинних угруповань можуть здійснювати загальне керівництво діями групи як безпосередньо, так і опосередковано. У першій ситуації лідер безпосередньо присутній на місці події і використовує приміщення, зброю, ТЗ тощо. Тому необхідно ретельно оглянути ділянку місцевості, на якій учинений злочин, з метою виявлення слідів злочину та слідів перебування там лідера групи.

В інших ситуаціях лідер здійснює загальне керівництво поза місцем учинення злочину, використовуючи сучасні засоби зв'язку. Під час опосередкованого керівництва злочинною діяльністю групи змінюється й характер діяльності слідчого, який проводить слідчий огляд, оскільки оглядається вже не місце злочину, а місце

події – ділянка місцевості, приміщення, де можуть бути виявлені сліди готування до злочину чи керівництва його учиненням, предмети, які пов'язані зі злочинном, сліди впливу лідера на хід кримінальної операції, а також сліди очікування (приховування) завершення злочинної діяльності групи та ін. У цих випадках межі огляду повинні бути розширені. Але підстави для розширення меж огляду повинні бути обґрунтованими та законними. Звідси основними напрямками роботи СОГ під час розслідування незаконних заволодінь ТЗ є огляд: місця стоянки (двору будинку, гаражу, СТО, автостоянки, паркування); місця залишення ТЗ злочинцем, а також прилеглої території до нього; виявленого транспортного засобу.

В ході підготовки до огляду місця викрадення ТЗ слідчий зустрічається з організаційними недоліками, які пов'язані із значною кількістю його учасників, недостатньою інформацією про злочинну подію, дефіцитом часу, що заважають слідчому ретельно спланувати огляд. Зважаючи на це, відсутність підготовчих заходів призводить до поверховості та неповноти слідчих оглядів.

Після проведення організаційно-підготовчих заходів слідчий переходить до безпосередньо огляду, під час якого знайомиться з обстановкою місця події, визначає його межі, висуває версії стосовно події злочину. Якщо діяльність слідчого на підготовчому етапі носить організаційний характер, то на робочому набуває дослідницького характеру. Робочий етап огляду складається з низки тактичних заходів, що передують самому огляду та супроводжують його.

Після прибуття на місце стоянки ТЗ, слідчий здійснює обхід місцевості для визначення меж ділянки, що підлягає огляду, та методу її дослідження. Місце події у справах розглянутої категорії містить в собі такі вузли:

а) місце незаконного заволодіння транспортним засобом (стоянки):

– відкрита місцевість – двір будинку, вулиця, проїзна частина, автостоянка, зупинки біля розважальних чи торговельних закладів;

– приміщення для зберігання ТЗ – гараж, автотранспортний бокс тощо;

б) прилегла територія до місця незаконного заволодіння (стоянки) ТЗ:

– шляхи підходу членів ОЗУ до місця стоянки;

– місце засідки, де злочинці спостерігали за ТЗ та діями власника;

– шляхи від'їзду транспортного засобу з місця стоянки.

Під час огляду місця події слідчий використовує низку методів, зокрема:

– концентричний метод – огляд місця події проводиться за спіраллю від периферії до центру. Цей метод слід використовувати коли немає чітко визначеного центру місця події і проведення огляду пов'язане з виявленням слідів прибуття та відходу злочинців з місця злочину, засідки або очікування об'єкту злочину чи виявленням інших слідів злочину;

– ексцентричний метод – огляд місця події проводиться за спіраллю від центру місця події до периферії. Цей метод доцільно використовувати для огляду місця, яке має певний центр (фрагменти ТЗ, наявність слідів зламу);

– фронтальний метод – являє собою огляд значних за площею ділянок місцевості. Цей метод застосовується із залученням допоміжної групи, яка розміщується у лінію і рухається фронтально. Іноді цей метод називають

«прочісуванням» території, коли група шикується у розгорнутий стрій і, рухаючись, обслідує відразу велику територію.

Питання про послідовність слідчого огляду повинне вирішуватися слідчим залежно від обставин, умов і обстановки огляду та слідчої ситуації.

Незалежно від методу огляду місця події, повинні бути з'ясовані відомості про особливості вчиненого незаконного заволодіння ТЗ та особу злочинця.

Під час огляду слідчий повинен використовувати оперативно-розшукову інформацію, що дозволить виявити максимальну кількість слідів злочину і пов'язати певних осіб з конкретними епізодами злочинної діяльності. Зважаючи на це, співробітники слідчо-оперативної групи повинні здійснювати заходи, що спрямовані на встановлення особи злочинця (викрадача); виявлення та затримання осіб, причетних до викрадення ТЗ; встановлення потерпілих і очевидців злочинної події; опитування свідків та потерпілих стосовно події злочину та ін.

Огляд можна вважати закінченим, якщо на усі питання, що впливають з події злочину, одержана повна інформація, зокрема, про механізм і спосіб викрадення ТЗ, встановлена особа (ознаки) злочинця та ін. Досягнення мети огляду можливе за умови своєчасного його проведення, використання різноманітних тактичних прийомів й методів. Для визначення послідовності проведення огляду необхідно враховувати слідчу ситуацію, що склалася, і використовувати наявну інформацію про учинений злочин, визначаючи найбільш ймовірні місця знаходження слідів злочину та інших речових доказів.

Кононенко Наталія Олександрівна,
старший викладач кафедри криміналістики
та судової медицини НАВС,
кандидат юридичних наук

МЕТОДИ БІОМЕТРИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ: ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Ідентифікація особи чи об'єкта – це його ототожнення, розпізнавання з чим-небудь. В галузі інформаційних технологій, даний термін означає встановлення особистості користувача (його ідентифікації, перевірка на легітимність). Ідентифікація є одним з основних понять в термінології інформаційної безпеки. В свою чергу, необхідно наголосити на тому, що біометрія – це технологія ідентифікації особи, що використовує фізіологічні та поведінкові параметри суб'єкта. Біометричні системи в залежності від ознаки особи поділяються на ідентифікацію за відбитком пальця, розпізнавання райдужної оболонки, розпізнавання за голосом, за допомогою підпису тощо.

Розпізнавання за відбитками пальців вважається найбільш практичною технологією, оскільки їй притаманна висока надійність, ненав'язливість та економічна ефективність. Відбитки пальців представляють собою рельєфні лінії, папілярні зображення, будова яких зумовлена рядами гребінчастих виступів